

4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p> – Назва з екрану. – Дата перегляду : 10.03.2019.

5. План заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] : Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 р. № 688-р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2016-p#n80> – Назва з екрану. – Дата перегляду : 11.03.2019.

Луковська Ю. С.,

студентка I курсу факультету менеджменту і бізнесу ВП «МФ КНУКіМ»;

Науковий керівник: Бородіна Г. Г., кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи ВП «МФ КНУКіМ», м. Миколаїв

БІБЛІОТЕКИ КИТАЮ: ВІД ЕПОХИ ЧЖОУ ДО СЬОГОДЕННЯ

Сучасний Китай – це гігантська машина з переробки інформації. Читати тут починають рано вранці, а закінчують пізно ввечері. Читають все підряд, читають усе без винятку. Гості країни, потрапляючи в китайську бібліотеку, відразу відчують особливу ауру «невгамовної спраги знань». Таке прагнення місцевих жителів до освіти складалося історично.

Китайські бібліотеки вважаються кращими у світі. В Україні ж 2019 рік оголошено роком Китаю. Цього року Україна і Китай відзначають 25 років встановлення дипломатичних відносин і виходять на новий, стратегічний рівень взаємодії. Саме тому звертаємо увагу на бібліотечну справу Китаю, адже співробітництво сприятиме удосконаленню бібліотечної справи України.

Метою нашої роботи є дослідження історії розвитку китайських бібліотек від найдавніших часів до сьогодення.

Розвиток бібліотек Китаю започатковано наприкінці епохи династії Чжоу (1045 р. до н. е. по 221 до н. е.). У цей період почали створюватися перші китайські книги. Спочатку китайці писали на бамбукових планках. Зазвичай такі бамбукові «книги» сягали в довжину 50-70 сантиметрів, а в ширину були близько 10-15 сантиметрів. Текст на них наносився зверху вниз, справа наліво. Писали китайці в основному бамбуковим пензлем, а в якості чорнила

використовувався спеціальний розчин з соку лакового дерева. Відмінною особливістю цих книг було те, що ієрогліфи вже не видряпувалися, перші китайські книги писались на поверхні [1, с. 55-56].

Однак, систематичне складання імператорської бібліотеки почалося в епоху Хань, в роки правління імператора Чен-ді (*дванадцятий імператор імперії Хань в Китає, правив з 33 до н. е. по 7 до н. е.*). У той період Чень Нун «був посланий для пошуків книг по всій Піднебесній». Книжкове зібрання розташували в павільйоні Тяньлуге, столиці – Чан'ань. Його систематизацією зайнялися Лю Сян і Лю Сін. Результатом роботи Лю Сяна і Лю Сина став каталог «Сім склепінь» який є першим збереженим книжковим каталогом Китаю, а також першим бібліографічним довідником, в якому книги були класифіковані. У каталозі враховано 3390 цзюаней. В кінці правління Ван Мана і громадянської війни бібліотека згоріла [3].

У каталозі Лю Сін книги поділено на сім відділів, по числу окремих павільйонів, в яких вони зберігалися. В середині розділів книги містилися за тематикою, з суворим дотриманням класифікації. «Сім склепінь» включали: збірники авторських антологій; шість канонів; філософів; Ши цзин і Шу цзин (історичні книги); військових письменників; практичні науки (включаючи астрологію); медицину (включаючи алхімію) [3].

Імператор Гуан У-ді, відомий своєю освіченістю, привернув придворних ерудитів для збирання нової бібліотеки в Лояне. Книги зберігалися у палацах Женьшоудянь і Дунгуань. Серед зберігачів бібліотеки називали історика Бань Гу і поета Фу І, а також коментатора конфуціанських класиків Цзя Куй. Ця бібліотека загинула в результаті заколоту Дун Чжо в 190 році.

Правителі царства Вей – Цао Цао і Цао Пей, самі будучи літераторами, стали докладати зусиль до збирання книг. Для зберігання книг і державного архіву було створено спеціальну установу – Мішушен, причому всі книги переписувалися на шовку однакового жовтуватого відтінку і зберігалися обгорнутими в світло-блакитний шовк. Охоронцями бібліотеки були Чжен Мо і Сюнь Сюй, кожен з яких склав свій каталог – «Книгу внутрішніх покоїв» і «Новий опис». У першому з них наводиться число книг – 99 145 цзюаней. Каталог Сюнь Сюя примітний тим, що вперше ввів четверичну класифікацію, яка потім взяла гору в класичному Китаї. Його класифікація також ґрунтувалася на зберіганні книг в окремих павільйонах, і включала конфуціанських класиків, філософів (включаючи військових письменників), істориків і красне письмо (поезію і прозу) [5].

Каталог Сюнь Сюя також примітний тим, що обсяг книг в ньому вперше став виражатися в свитках-цзюанях, а не в зв'язках бамбукових дощечок (пьянь). Ймовірно, це свідчить про зміну писального матеріалу, на це ж вказує поступова зміна стилю письма – на кайшу.

При династії Південна Ци в 483 році головний бібліотекар Се Пей і його помічник Ван Лян приступили до складання каталогу, який також отримав назву «Перелік книг по чотирьох розділах». У ньому було враховано всього 18

011 цзюаней, з чого зазвичай роблять висновок, що значна частина бібліотеки була втрачена під час переходу влади від будинку Сун. Ця бібліотека згоріла в 502 році, коли влада перейшла до династії Лян.

Зазначений історичний період цікавий тим, що в офіційній історії держави вперше згадуються приватні книжкові зібрання. Крім бібліотеки наслідного принца, згадувалася історична бібліотека відлюдника Жуан Сяосюя (479-536), який навіть склав каталог (класики, історики, філософи, красне письменство, природні та окультні науки, буддизм, даосизм). Обсяг і доля цих зібрань абсолютно невідомі. У «Лян шу» (цзюань 13) одним рядком згадується бібліотека теоретика поезії Шень Юе (441-513), який зібрав 20 000 цзюаней [1].

З об'єднанням Китаю династією Сунь, імператорська бібліотечна справа отримало новий поштовх до розвитку. Ще в 583 році головним хранителем імператорського книгосховища був призначений Нью Хун (545-610), в доповіді якого про поповнення бібліотеки містяться важливі для розуміння цього процесу відомості:

Імператор Ян Цзянь дійсно видав указ про придбання книг у населення, причому вартість книг була велика – в «Сунь шу» сказано, що за рукописний сувій давали штуку шовку (відріз в 12 м). Найчастіше рукописи брали для копіювання – тимчасово запозичуючи під заставу оригінал у власника з наступним поверненням. Після падіння династії Чень в 589 році, її книжкові фонди були перевезені в Лоян, але в династичній історії категорично заявляється, що ці книги були переписані в період смути, тому «почерки були невмілі, папір і туш низької якості» [2].

Опис 618 року фіксує в палаці 89 666 сувоїв (14 466 назв). У придворному книгосховищі був дотриманий принцип чотирьох розділів, загальний палацовий фонд без дублетів включав 53 915 сувоїв. При цьому, за підрахунками істориків XI століття, за часів династії Тан було створено 28 469 цзюаней творів, тобто більше половини всіх китайських текстів взагалі [1].

Новий указ про поповнення палацової бібліотеки вийшов в 719 році. Згідно з ним, книги для листування слід позичати у всіх станів, не виключаючи простолюдинів. При імператорі Сюань-цзун ж були влаштовані перші в історії Китаю постійні читальні зали, відкриті для вищих державних чиновників і ерудитів, службовців в придворних академіях [3].

Повстання Хуан Чао призвело до чергового спалення імператорських палаців і, як наслідок, загибелі бібліотеки. В указі імператора Чжао Цзуна від 889 року вказувалося, що в пожежі загинуло близько 70 000 цзюаней, в той час як вдалося закупити і скопіювати не більше 20 000. Згідно з «Цзю Тан шу», до кінця правління династії бібліотека була повністю відновлена. Її фонди включали 3090 творів в 41 852 цзюанях [3].

Ще в кінці епохи Тан в Китаї було винайдено книгодрукування. В результаті новій династії – Сун – довелося починати збирання бібліотеки спочатку, а з XII століття основним способом відтворення текстів стає друкований, що призвело до радикальних змін і в бібліотечній справі [4].

Штатний склад і організація імператорської придворної бібліотеки досить докладно відомий з джерел епох Сунь і Тан (VI-IX століття). У «Сунь шу» є розділ «Відомості про чиновників», в якому дано опис бібліотечного відомства. У той період воно іменувалося «Відомство книг таємних покоїв» [3].

Остання і найбільша імператорська бібліотека-серія була складена в 1773-1782 роках при династії Цин, вона отримала назву «Повного зібрання книг по чотирьох розділах». Бібліотека-серія включала 3461 твір, маючи обсяг 36 381 тому (79 000 цзюаней), що становить приблизно 2 300 тис. сторінок і 800 млн. ієрогліфів. Побудована ця бібліотека-серія за старим принципом чотирьох розділів: «Класики» (китайський літературний канон), «Історія» (історичні та географічні трактати), «Філософи» (філософія, мистецтво, наука), «Зборів» (антології китайської літератури) [3]. Імператор Цяньлун затвердив створення 7 рукописних копій зводу, які були виконані 3826 переписувачами. Чотири комплекти перебували в імператорських резиденціях, ще три – в публічних бібліотеках Ханчжоу, Чженьцзян і Янчжоу [5].

Сучасний Китай – це країна з розгалуженою бібліотечною мережею, що об'єднує бібліотеки всіх типів, які вдосконалюють свою діяльність на основі комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, використовуючи досягнення вітчизняного і зарубіжного досвіду в цій галузі. Основними ланками китайської бібліотечної мережі є публічні, шкільні і дитячі, наукові, спеціальні (у т. ч. армійські), вузівські (або університетські) бібліотеки [6].

Найяскравішим прикладом того, яких висот досягла бібліотечна справа в Піднебесній, є найбільший «палац книги» Азії – Національна бібліотека в Пекіні, заснована 1909 року. Її сміливо можна назвати «акумулятором думки». Фонд книгозбірні становить 27,8 млн. одиниць зберігання (9,4 млн. книг). Щорічно бібліотека обслуговує 52 млн. користувачів. Тут сконцентровані найбагатші колекції рукописних книг і друкованих видань, а також зберігаються нетрадиційні носії інформації і національні раритети: панцири черепах і кістки тварин з написами, унікальні естампи, тексти, вишиті на шовку, ксилографії видання. Щороку книжковий фонд поповнюють 700 тис. нових надходжень, приблизно половина з них – з Заходу.

Національна бібліотека Китаю увійшла в трійку найбільших бібліотек світу разом із Бібліотекою Конгресу США та Національною бібліотекою Франції [4].

Бібліотека вирішує теоретичні проблеми бібліотекознавства, слугує методичним центром для всіх книгозбірень країни, має значні міжнародні зв'язки, є членом Міжнародної асоціації бібліотечних закладів (ІФЛА), підтримує партнерські стосунки з 557 бібліотеками 117 держав світу [4, с. 20].

У 2017 році в китайському місті Тяньцзінь з'явилася дивовижна публічна бібліотека, що вражає унікальним дизайном. Вона має біоморфну структуру і виглядає як око людини; її загальна площа – 33, 7 тис. кв. м. Всередині будівлі розміщена сфера, крізь яку видно фасад бібліотеки. Усередині сфери

розмістився зал для глядачів, оточений хвилеподібними полицями з більш ніж 1.2 млн. примірників літературних творів. Створювалася бібліотека три роки.

Отже, впливове значення для вдосконалення бібліотечної діяльності мають бібліотеки Китаю, в першу чергу як культурні центри. Бібліотеки Китаю вражають комфортними умовами, інноваційними підходами до обслуговування та цифровими технологіями. Запозичення їх досвіду значно сприятиме формуванню якісно нового інформаційно-бібліотечного обслуговування в нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Володин Б.Ф. Всемирная история библиотек: монография /Б.Ф.Володин. – 2-е изд., доп. – СПб.: Профессия, 2004. – 432 с.
2. Злобина, М. Крупнейшее в мире собрание китайских книг. Национальная библиотека КНР / М. Злобина // Библиотечное дело. –2008. – № 16 (82). – С. 4-5.
3. Меньшиков, Л. Н. Рукописная книга в Китае в I тысячелетии н. э. /Л. Н. Меньшиков. – СПб.: Изд. Санкт-Петербургского ин-та истории РАН «Нестор-История», 2005. – 324 с.
4. Саприкин, Г. А. Китай: взгляд библиотекаря /Г. А. Саприкин//Бібліотечна планета. – 2010. – № 4. – С. 20-21.
5. Рубанова, Т. Д. История библиотечного дела: Древний мир – Средние века – Эпоха Просвещения: учеб. Пособие / Т. Д. Рубанова; ЧГАКИ. – Челябинск, 2003. – 112 с.
6. Чен Щзешзінъ. Бібліотечно-інформаційні мережі Китаю: сучасний стан та перспективи розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Чен Щзешзінъ; ХДАК. – Харків, 2003. – 18 с.